

Lönesättnings utmaningar för chefer och ledare: Vad visar forskningen?

Lönebildningsdag 2024-10-09, Svenskt Näringsliv

Magnus Sverke, professor och föreståndare
Avdelningen för arbets- och organisationspsykologi
Psykologiska institutionen, Stockholms universitet

magnus.sverke@psychology.su.se

www.su.se/profiles/mse-1.183590

www.psychology.su.se/lon&prestation

Vad vill jag prata om?

- Antaganden om individuell lönesättning
- Lönens relativa betydelse
- Betydelsen av upplevd rättvisa i lönesättningen
- Samsyn i rättvisa mellan chef och medarbetare
- Hur kan chefer bli bättre på att agera rättvist och skapa samsyn?
- Avslutande kommentarer

Forskningsprojekt

Legitimitet i lönebildningen:

Psykologiska perspektiv på verksamhetsnära lönebildning och medarbetarnära lönesättning

Constanze Eib, docent

Helena Falkenberg, forskare

Sofia Malmrud, doktorand

Magnus Sverke, professor

Anders Eriksson, doktorand

Johnny Hellgren, docent

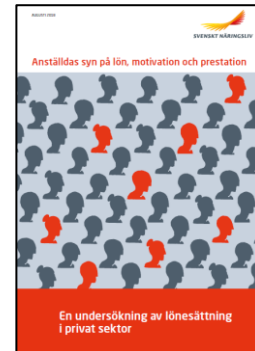

Alexander Nordgren Selar, disputerad doktorand

Rapporter utgivna av Svenskt Näringsliv

- Lön, motivation och prestation: Psykologiska perspektiv på verksamhetsnära lönesättning
  - https://www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/arbetsgi- varsamverkan/lon-motivation-och-prestation- psykologiska-perspektiv-pa-verksamh_1118547.html
- Anställdas syn på lön, motivation och prestation - En undersökning av lönesättning i privat sektor
  - https://www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/arbetsgi- varsamverkan/anstalldas-syn-pa-lon-motivation-och- prestation-en-undersokning-a_1003883.html

Samt exempel från andra publikationer från projektet

Antaganden om individuell och verksamhetsnära lönesättning

Antaganden om individuell och verksamhetsnära lönesättning

- Lön och löneutveckling är **motiverande**
- Lön är ett sätt att **attrahera** arbetskraft med god kompetens
- Individuell löneutveckling, som baseras på hur arbetet utförs, är ett sätt att **behålla** anställda som tydligt bidrar till verksamheten

Slutsatser från svenska undersökningar (olika sektorer)

- En majoritet av anställda anser att det finns skillnader i prestation mellan medarbetare med likvärdiga arbetsuppgifter
- De flesta anser att detta bör ge skillnader i lön
- Många upplever att den egna lönen *inte* är relaterad till arbetsutförandet
- Många känner inte till lönekriterierna – och inte alla har lönesamtal
- Kan ge bristande förståelse för den egna löneutvecklingen

Centrala aspekter vid individuell lönesättning

- **Lönesättande chef:**
  - Sätter mål för verksamheten/individens
  - Ger återkoppling på arbetsutförandet (prestation)
  - Bedömer grad av måluppfyllelse (prestation)
  - Håller lönesamtal
  - Har en viktig roll i att forma medarbetarens upplevelse av rättvisa och tillit till löneprocessen
  - Påverkar medarbetarens motivation och engagemang för arbetet och organisationen

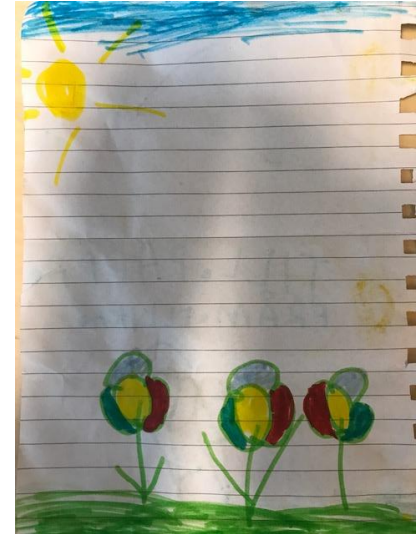

Den relativa betydelsen av lön

Lön, motivation och prestation

- Stundtals en hätsk debatt
- Experimentella studier (kontrollerade situationer)
  - visar överlag att belöningar kan hämma motivation
- Fältstudier (bland yrkesverksamma i en arbetskontext):
  - visar överlag att belöningar kan skapa motivation

Den relativa betydelsen av lönen och lönesättningen

- **Lön/lönesättning**
- **Arbetsmiljö**
  - Krav i arbetet
  - Resurser i arbetet
- **Organisation**
  - Ledarskap
  - Anställningskontrakt
- **Individ**
  - Ålder, kön, utbildning
  - Personlighet, förmåga
  - Behovstillfredsställelse

Motivation
Prestation
Stanna/sluta
Trivsel
Engagemang
Välbefinnande

Lönens relativa betydelse: Ett empiriskt exempel

- Faktorer i arbetsmiljön som bidrar till psykologisk behovs- tillfredsställelse är viktigare än lönefaktorer för anställdas prestation i arbetet
  - Autonomi
  - Feedback
  - Social tillhörighet / socialt stöd

“It’s [Not] All ‘Bout the Money”: How do Performance-based Pay and Support of Psychological Needs Variables Relate to Job Performance?

Alexander Nordgren Selar*, Helena Falkenberg*, Johnny Hellgren*, Marylène Gagné† and Magnus Sverke*

Upplevd rättvisa i lönesättningen

och

Samsyn i rättvisa mellan chef och
medarbetare

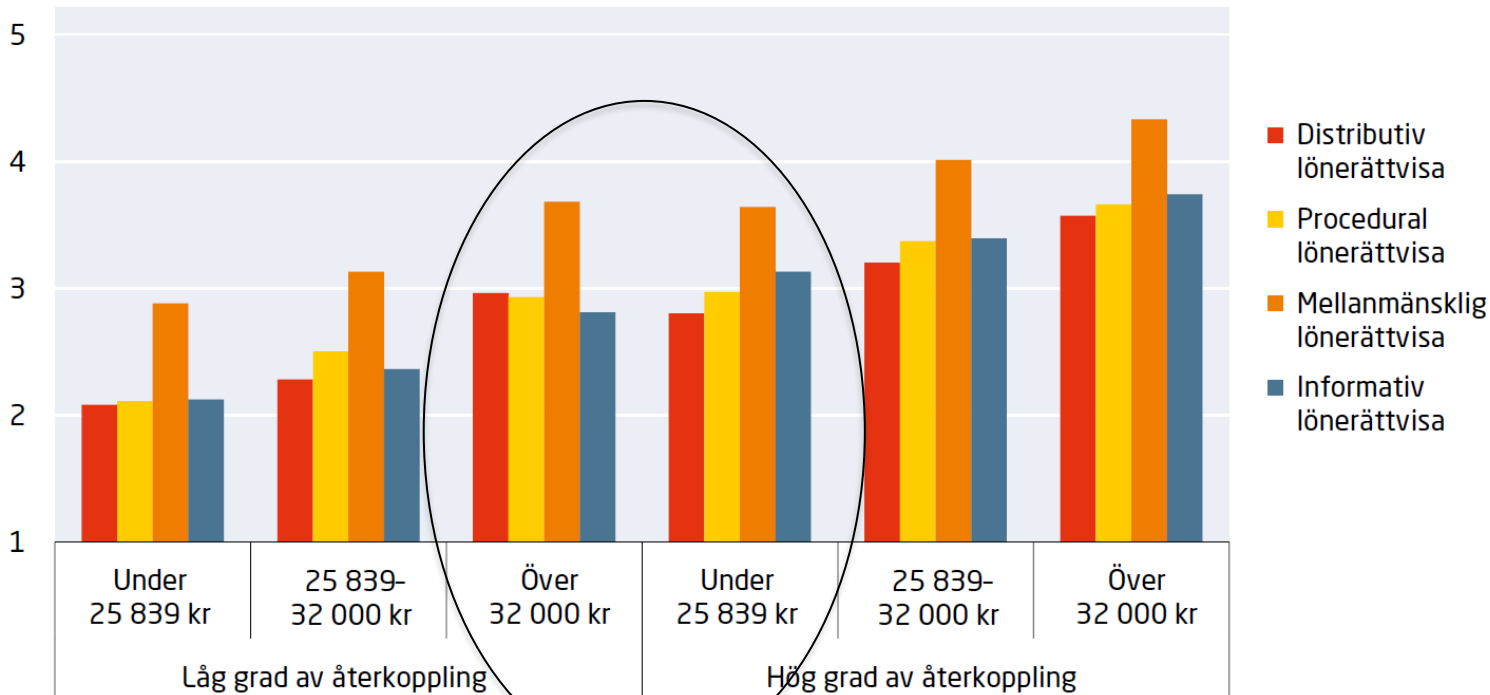
Upplevd rättvisa i lönesättningen

- **Distributiv lönerättvisa**
  - Hur fördelas lönen/löneökningarna?
- **Procedural lönerättvisa**
  - Löneprocessen, bedömningsprocess, kriterier, möjligheter att påverka?
- **Informativ lönerättvisa**
  - Adekvat och tillräcklig information?
- **Mellanmänsklig lönerättvisa**
  - Har individer behandlats respektfullt, värdigt och icke-diskriminerande?

Lönerättvisa: Lönenivå & återkoppling

Figur 5.11. Upplevd lönerättvisa utifrån lönenivå och upplevd grad av återkoppling (svarsskalan går från 1 till 5, där högre medelvärden representerar högre grad av upplevd rättvisa).

Vad bidrar till att lönesättningen upplevs som rättvis?

- Lönekriterier (Erdogan, 2002)
- Lönesamtal (Maaniemi, 2013)
- Prestationsbedömning (Gilliland & Cahn, 2001)
- Återkoppling på arbetsinsats (Andersson-Stråberg et al., 2007)
- Den lönesättande chefen (Maaniemi, 2013)

Betydelsen av rättvisa

- Vad betyder anställdas upplevelser av rättvisa i lönesättningen?
- Vad betyder chefernas syn på sin agerade rättvisa?
- Spelar det någon roll om chef och medarbetare är överens om graden av rättvisa?

Just What I See? Implications of Congruence Between Supervisors' and Employees' Perceptions of Pay Justice for Employees' Work-Related Attitudes and Behaviors

Sofia Malmrud^{1*}, Helena Falkenberg¹, Constanze Eib², Johnny Hellgren¹ and Magnus Sverke¹

¹ Department of Psychology, Stockholm University, Stockholm, Sweden, ² Department of Psychology, Uppsala University, Uppsala, Sweden

ORIGINAL RESEARCH
published: 09 September 2020
doi: 10.3389/fpsyg.2020.02069

Upplevd och agerad rättvisa: Vad betyder graden av samsyn?

Upplevd rättvisa

Medarbetares upplevelser
av hur de tycker att
lönesättningen går till och
hur de blir behandlade av
lönesättande chef

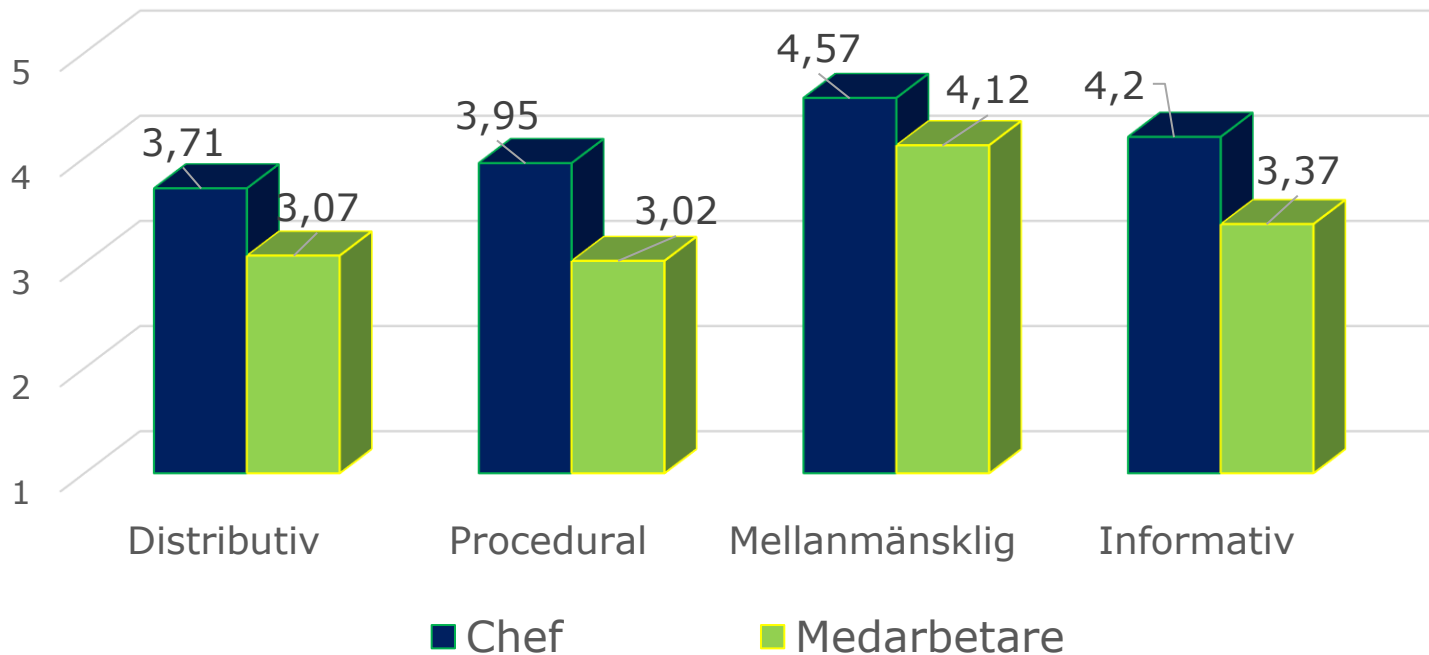

Agerad rättvisa

Chefers upplevelser av hur
de anser att de agerar
gentemot sina underställda
i lönesättningen

Agerad (chefer) respektive upplevd (medarbetare) rättvisa i lönesättningen (data från ett företag som arbetat mycket med sin lönemodell)

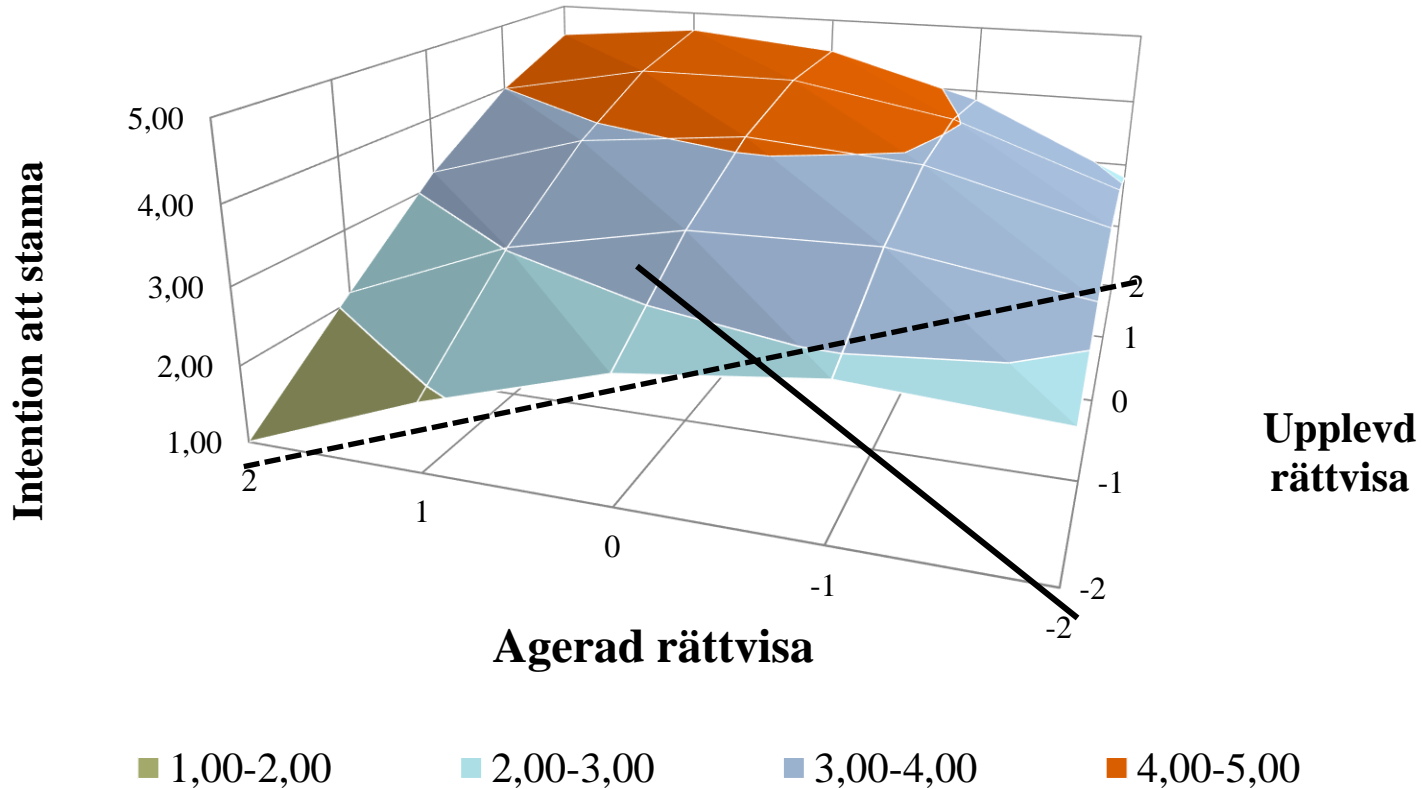

Våra resultat för (bristande) samsyn (Malmrud et al., 2000)

		Agerad rättvisa	
		Hög	Låg
Upplevd rättvisa	Hög	Samsyn om hög grad av rättvisa	Medarbetaren upplever rättvisan som god
	Låg	Chefen "överskattar" sitt agerande	Samsyn om låg grad av rättvisa

- Medarbetares upplevelser av rättvisa i lönesättningen viktig för arbetsrelaterade attityder och beteenden
- Agerad rättvisa bidrog inte i sig själv, MEN
- Samsyn mellan chef och medarbetare var viktigt – särskilt när rättvisan var hög
- Bristande samsyn (chefen överskattar) hängde samman med lägre arbetstrivsel, organisationsengagemang, arbetsprestation och vilja att stanna

Exempel: Intention att stanna

Hur kan chefer bli bättre på att agera rättvist och skapa samsyn?

What helps managers being fair? Predicting managers' self-reported justice enactment during pay setting using the ability-motivation-opportunity framework

Constanze Eib , Helena Falkenberg , Johnny Hellgren , Sofia Malmrud & Magnus Sverke

The International Journal of Human Resource Management

AMO (Ability, Motivation & Opportunity)

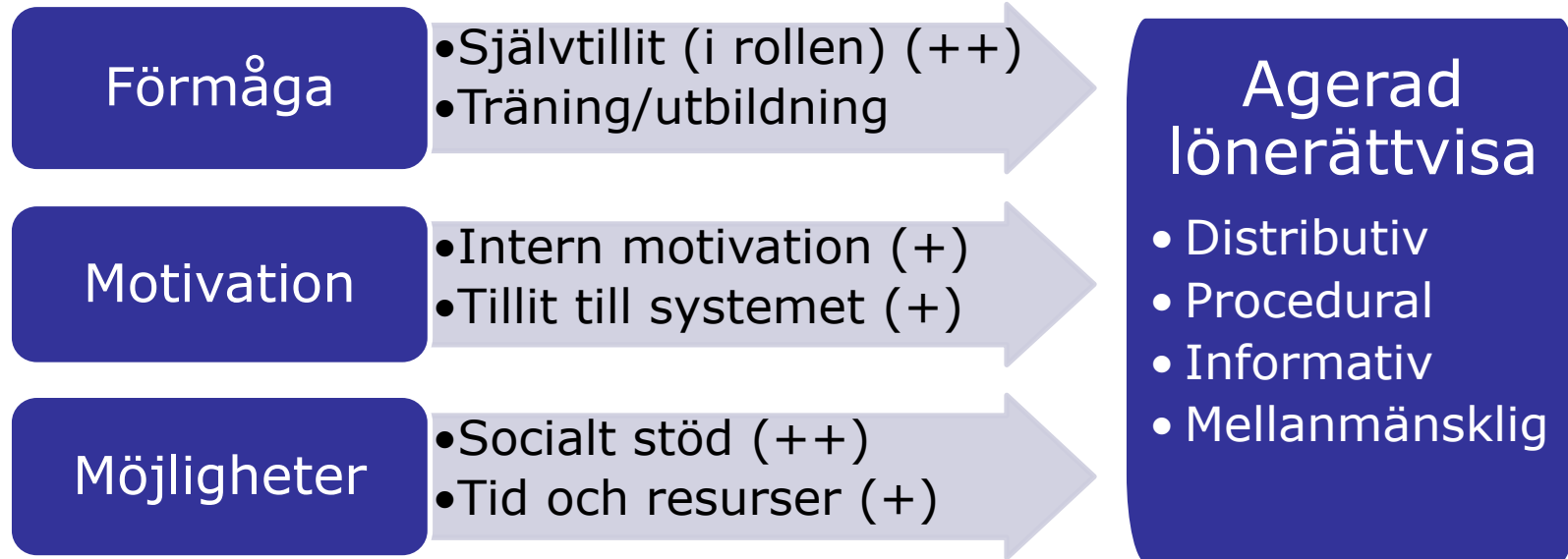
- En teori för implementering av olika HR-strategier
- Chefer har bättre möjligheter att genomföra och lyckas med HR-strategier (t ex införandet av ett lönesystem, prestationsbedömning) om de har:
  - **Förmåga** (kompetens, kunskap, erfarenhet)
  - **Motivation** (vilja, tillit, förtroende för systemet)
  - **Möjlighet** (resurser, tid, hjälpmedel)

Appelbaum et al, 2000; Boxall & Purcell, 2003

Vad fann vi?

(Eib et al., 2020)

Article

Predicera samsyn?

EID

What makes employees and managers see eye to eye concerning organizational justice? Predicting congruence in the Swedish pay-setting context

Constanze Eib

Department of Psychology, Uppsala University, Sweden; Department of Management and Organization,

Johnny Hellgren

Helena Falkenberg

Magnus Sverke

Department of Psychology, Stockholm University, Sweden

Economic and Industrial Democracy

1–26

© The Author(s) 2024

Article reuse guidelines:

sagepub.com/journals-permissions

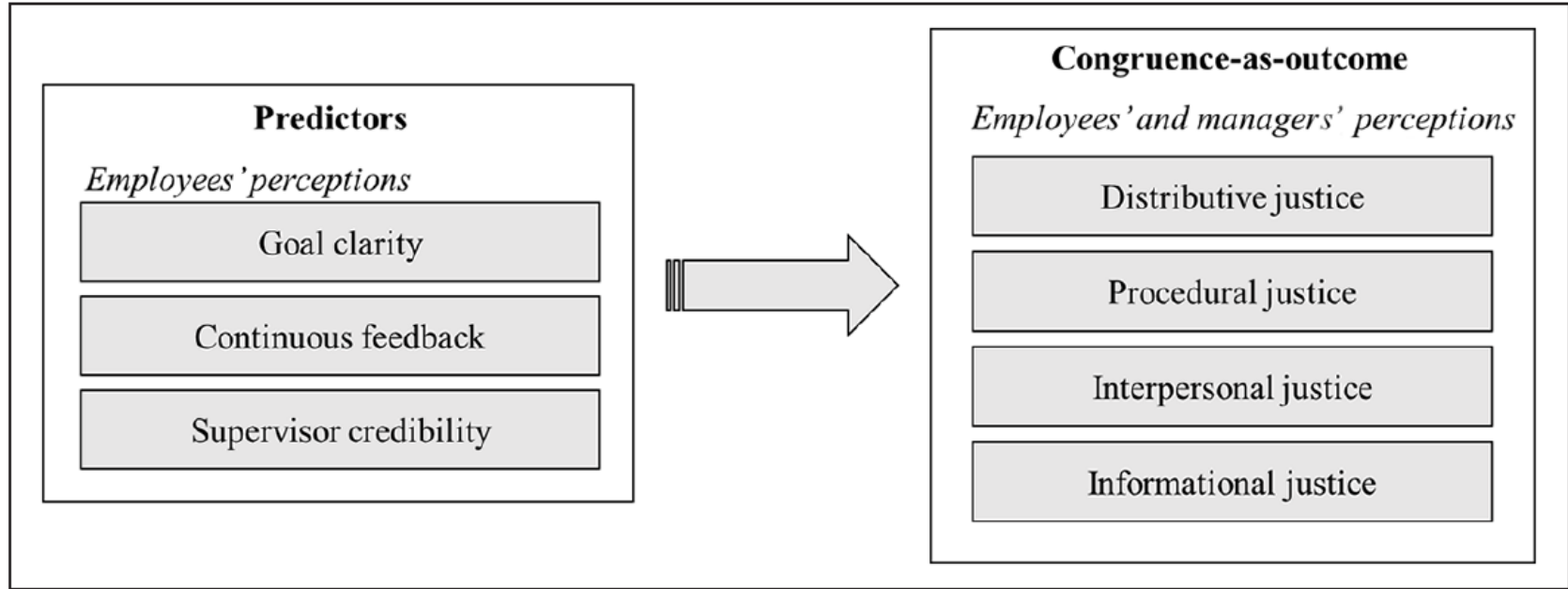
DOI: 10.1177/0143831X241261311

journals.sagepub.com/home/eid

Att predicera samsyn

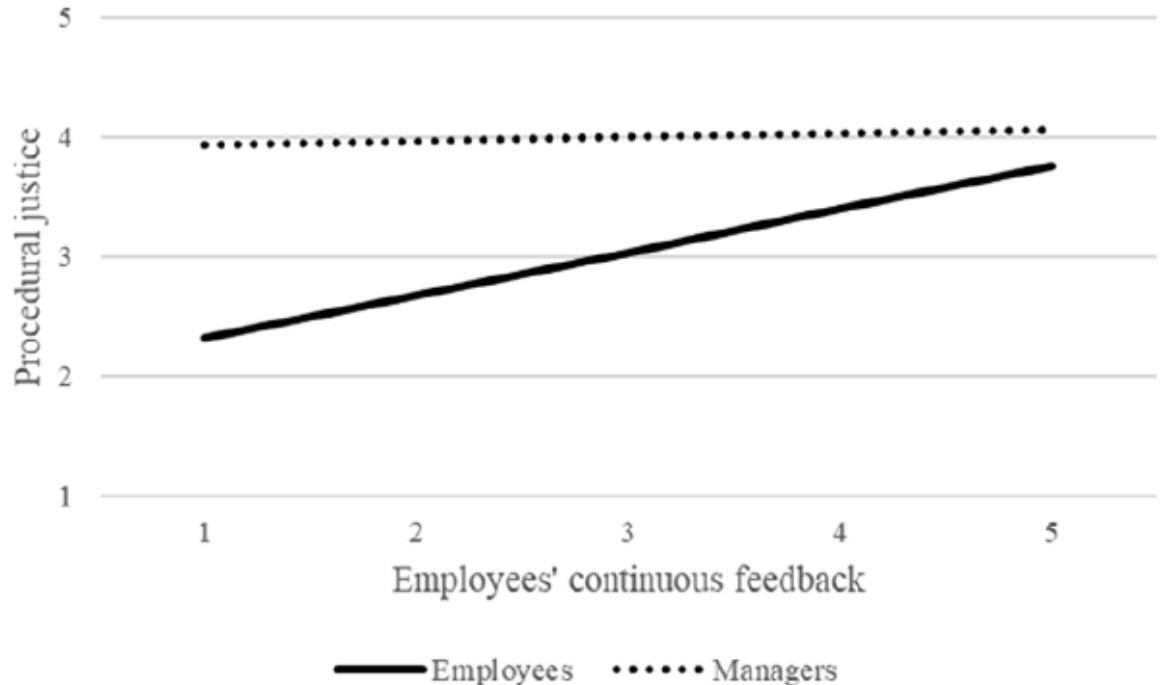
(Eib et al., 2024)

Exempel på resultat

(Eib et al., 2024)

- När anställda upplevde målen som tydliga, fick kontinuerlig feedback och hade tilltro till chefen var det mer av samsyn mellan chef och medarbetare

Utmaningar för lönesättande chefer

Vilket
handlingsutrymme
har jag?

Begränsat
löneutrymme

Lönesamtal
är jobbiga

Hur ska jag
bedöma
medarbetares
arbetsinsats?

Vilken tillgång till
stöd och utbildning
har jag?

Nordic journal of working life studies Volume 14 ■ Number 2 ■ June 2024

Opportunities and Obstacles in Individualized Pay-setting From a Manager Perspective¹

Avslutande kommentarer

Lönefaktorer
Lönenivå/ökning
Lönespridning
Löneprocess
Lönesättning
Lönejämförelser

**Arbetsmiljö-
faktorer**

**Bakgrunds-
faktorer**

Legitimitet
Rättvisa
Tillit
Samarbetsklimat
Jämställdhet
Psychological
safety

Utfall
Engagemang
Trivsel
Arbetsprestation
Stanna/sluta
Hälsa
Välbefinnande
Arbete/livsbalans

Slutsatser

- Individuell lön – och lönesättning – kan bidra till högre motivation och bättre arbetsprestation
- Lön är en av flera faktorer som bidrar till motivation och prestation
- Det är viktigt att medarbetaren upplever lönesättningen och hela löneprocessen som rättvis
- Det är viktigt att chef och medarbetare har en samsyn kring rättvisan i löneprocessen
  - Kräver tydlig process, tydliga mål, tydliga lönekriterier, god dialog och regelbunden återkoppling

Ingen lönemodell ger något gratis. Det behövs ett bra ledarskap och rätt förutsättningar för att uppnå avsedda effekter

Lönesättningen måste ingå som en naturlig del i en god arbetsplatskultur

- Integrera
  - Löneprocessen och lönesättningen
- ...med
  - verksamhetens mål, styrningen och organisationskulturen
- Annars riskerar löneprocessen att bli en "sidovagn" till verksamheten och upplevas som en extra "börda"

Tack för uppmärksamheten!

www.psychology.su.se/lon&prestation

<https://www.su.se/profiles/mse-1.183590>